

Tilburg, 18 mei 2021

Aan: Waterschap Aa en Maas
t.a.v. Dagelijks Bestuur
Postbus 5049
5201 GA 's-Hertogenbosch

Kenmerk: RO 23.54-1925-mm
Betreft: zienswijze op het waterbeheerplan Waterschap Aa en Maas 2022-2027

Geachte leden van het Dagelijks Bestuur,

Met dit schrijven dient de Brabantse Milieufederatie, mede namens Natuurmonumenten en Brabants Landschap, haar zienswijze in op het ontwerp Waterbeheerplan 2022-2027, dat tot en met 18 mei 2021 ter inzage ligt.

U bent op weg naar een klimaatrobuust watersysteem. Deze transitie ondersteunen we en we zijn blij met de eerste stappen die worden gezet. Wel maken we ons zorgen over de concrete uitvoering tot 2027. De trendbreuk met het heden, wat gaat er nu anders dan voorheen, ook en vooral in het reguliere waterbeheer, blijft in dit WBP wat ons betreft op onderdelen nog onderbelicht. Het juridische - en beleidsinstrumentarium dat u heeft, zoals Keur, Legger, peilbesluit, maai - en onderhoudsbestekken en vergunningenbeleid grond- en oppervlaktewater, dragen bij aan een klimaatrobuust, duurzaam en 'KRW proof' watersysteem. De ambitie om deze instrumenten te herzien en in te zetten als onderdeel van de transitie missen we in dit WBP.

De watertransitie moet leiden tot een duurzaam en klimaatrobuust watersysteem. Hoe ziet dat eruit? Pas als de opgave gekwantificeerd is, weten we welke oplossingen nodig en effectief zijn, en welke (ongemakkelijke) keuzes wellicht nodig zijn. Deze keuzes en oplossingen staan nog niet in dit WBP en worden daarmee mogelijk vooruit geschoven tot na 2027, terwijl de tijd dringt.

De horizon voor het realiseren van een klimaatrobuust en toekomstbestendig watersysteem legt u op 2050. Dat is een onacceptabele vertraging, want de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het Natuurnetwerk Brabant (NNB) moeten in 2027 zijn gerealiseerd. 2050 betekent dat er nog ruim 25 jaar sprake kan zijn van een watertekort voor de natuur. Terwijl juist met het realiseren van natuur Brabant klimaatbestendiger wordt. Een versnelling ligt dus meer voor de hand dan de voorziene vertraging.

Hieronder vindt u per programma onze concrete suggesties en aanbevelingen.

Wij wensen u succes met het werken aan een klimaatrobuust en natuurinclusief watersysteem. Wij blijven daar, als partner in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg graag aan bijdragen.

Met duurzame groet, mede namens Natuurmonumenten en Brabants Landschap,

<<handtekening>>

Misha Mouwen,
adjunct-directeur Brabantse Milieufederatie

Programma Waterveiligheid

Wij vragen u om bij het verkennen en uitvoeren van maatregelen rondom hoogwaterbescherming te kiezen voor robuuste en natuurinclusieve oplossingen en daarbij rekening te houden met de natuurwaarden langs de Maas, zoals onder andere het unieke Maasheggenlandschap.

Programma Klimaatbestendig en gezond watersysteem

U voldoet in 2024 aan de wateroverlast normen van het huidige klimaat. Wij roepen u op tot dezelfde ambitie voor de KRW en N2000-doelen en deze in 2027 te realiseren. In het bijzonder verzoeken wij u om in 2027 de N2000 natuurgebieden en de natte natuurparels (nnp's) hydrologisch volledig hersteld te hebben (conform de eisen van de VHR en KRW).

De watertransitie vraagt ook om een andere omgang met wateroverlast. Waterschap Brabantse Delta benoemt hiervoor een belangrijke trendbreuk, dat het bereiken van een klimaatrobuuste inrichting boven het halen van de toetsnormen wateroverlast in het landelijk gebied wordt geplaatst. Wij vragen u om dit uitgangspunt over te nemen. zeker in de nieuwe toetsing die u voornemens bent te gaan uitvoeren.

U zet in op het vergroten van de inlaat van Maaswater om uw beheergebied van extra water te voorzien (pagina 21). Wij vragen ons af hoe duurzaam en toekomstbestendig dit is, is het toekomstige zomerdebiet van de Maas hiervoor toereikend? Ook vragen wij aandacht voor de samenstelling van het Maaswater, dat anders is dan het gebiedseigen water, waardoor Maaswater niet perse geschikt is voor het aanvullen van watertekort in de natuur. Dit vraagt om een goede afweging tussen waterkwaliteit en waterkwantiteit.

U geeft aan dat u het beheer en onderhoud de afgelopen jaren heeft verbeterd (pagina 24) middels technische oplossingen, zoals automatiseren van stuwen, vervangen van krappe duikers, digitale innovaties rondom sturing en controle en wegwerken van achterstallig onderhoud. Hebben deze ingrepen naast het voorkomen van wateroverlast, ook bijgedragen aan het vasthouden van water? Hoe gaat u de instrumenten die u voor het dagelijks beheer tot uw beschikking heeft, zoals Keur, Legger, peilbesluit, maai - en onderhoudsbestekken en het vergunningenbeleid voor grond- en oppervlaktewater inzetten om minder water af te voeren, meer water vast te houden en minder grondwater te gebruiken ten behoeve van een robuust watersysteem?

Heel concreet vragen wij u om voldoende aandacht voor de bestrijding van grote waternevel in kwetsbare gebieden. Ook zien wij liever dat u het slootmaaisel niet verwerkt tot balen, maar op de kant zet en op een later moment afvoert of verspreidt over belendende percelen. Dit geeft onder andere waterfauna meer kans om te vluchten.

Wij verzoeken u om vooral ook structurele ruimtelijke oplossingen, zoals herinrichting van beken, dempen van kleine slootjes en het aanpassen van gebruiksfuncties, snel door te voeren. Deze oplossingen dragen bij aan voorkomen van verdroging en wateroverlast en zijn goed voor de biodiversiteit; integraal dus. Bovendien is niet uit te sluiten dat het automatiseren van stuwen verdroging bevordert doordat er sneller geanticipeerd kan worden op potentiële wateroverlast ('er wordt regen voorspeld, ik heb de stuw alvast laten zakken'). Tenslotte zijn nieuwe kunstwerken mogelijk nadelig voor de biodiversiteit als deze stroming en vispasseerbaarheid belemmeren.

Waterschap De Dommel hanteert het uitgangspunt dat het in B en C waterlopen die niet kunnen worden gedempt of verondiept in overleg mogelijk wordt om het beheer te extensiveren. Dit is goed voor de biodiversiteit en zorgt voor meer en langer vasthouden van water. Wij vragen u om dit uitgangspunt over te nemen.

Afgelopen winter heeft laten zien dat in goed samenspel met de agrariërs een peilopzet van gemiddeld 10 cm, soms meer, probleemloos is en er zo winterwater kan worden vastgehouden. Om met dit winterwater het grondwater aan te vullen (en het grondwater minimaal in balans te brengen), moet dit winterwater in het voorjaar niet alsnog worden afgevoerd door het verlagen van het slootpeil zodat agrariërs dan het land op kunnen. Wij zijn benieuwd naar de mogelijkheden om het peil jaarrond hoog te houden.

U stelt dat de grondwateraanvulling in balans te brengen is met de grondwateronttrekking door de grondwaterstand 10 cm te verhogen (pagina 25). Graag zien wij de onderbouwing dat dit voldoende is om de balans in het grondwater te herstellen volgens KRW doelen. Uit het onderzoek watervraag natuur¹ blijkt dat er veel meer nodig is. Gezamenlijke fact finding lijkt ons wenselijk.

Onduidelijk is of het KRW-totaalpakket uit het WBP er voor gaat zorgen dat er in 2027 aan de KRW-doelen voor grond en oppervlakte water wordt voldaan, wij zien hier geen anti-verdrogingsmaatregelen bij staan.

Wij vragen u om uw ambitie in het realiseren van het natuurnetwerk wat betreft inrichting en herstel beter te omschrijven:

- U realiseert in 2027 de juiste hydrologische omstandigheden in het natuurnetwerk (pagina 25).
- U realiseert in 2027 het natuurnetwerk in de gebieden waar u trekker bent. Hoe verhoudt zich dit tot de ambitie onder het eerste bolletje?
- U neemt de realisatie van de andere natte natuurparels (nnp's)/overige EHS waar mogelijk mee in uw projecten zoals GGOR (pagina 27). Dit betreft de verwerving en inrichting, want hydrologisch herstel voorziet u al (zie het eerste bolletje)?
- U realiseert de resterende KRW inrichtingsopgave (zoals beekherstel, nvo en EVZ) in 2027. De voortgang van EVZ's en nvo's loopt nu sterk achter. Hoe gaat u met de instrumenten die u voorziet, dezelfde als in de vorige planperiode, deze versnelling realiseren, is hiervoor alleen extra capaciteit voldoende?

Uit de evaluatie van de natte natuurparels blijkt dat slechts een klein deel van de aangepakte nnp's volledig hydrologisch is hersteld. Voor een belangrijk deel is dit veroorzaakt doordat enkel binnen de verdroogde natuurgebieden maatregelen zijn genomen. Om de verdroogde nnp's te herstellen, is het in veel gebieden noodzakelijk om ook buiten de nnp's maatregelen te treffen. Uw uitnodiging om samen te kijken waar maatregelen buiten natuurgebieden genomen kunnen worden om natuurdoelen te bereiken, nemen we dan ook graag aan, met daarbij aandacht voor het vasthouden en besparen van water.

Overigens staat op het kaartje (pagina 34/89) het Vlijmens Ven/Gement onterecht vermeld als gerealiseerd voor wat betreft het oplossen van verdroogde natuurgebieden. Er ligt hier echter nog een restantopgave (peilverhoging). Voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding van de Natura 2000-gebieden in het district Hertogswetering is het noodzakelijk dat het waterpeil verhoogd wordt.

Wij roepen u op om, net als voor wateroverlast en waterveiligheid, ook voor verdroging en droogte afrekenbare normen en doelen te ontwikkelen. Zodat helder is wat de opgave is en wanneer het doel is bereikt.

¹ www.brabantsemilieufederatie.nl/nieuws/onderzoek-herstel-grondwaterbalans-van-groot-belang-voor-brabantse-natuur

Verdroging van natuurgebieden vormt in Brabant, naast stikstof, één van de hoofdproblemen voor behoud en herstel van de biodiversiteit. Stikstof en verdroging hebben grote overeenkomsten in de problematische naleving van de EU-regelgeving. Verdroging van natuurgebieden is strijdig met de Habitatrichtlijn. Provincie en waterschappen zijn verplicht om passende maatregelen te nemen (*Bastmeijer et al, 2021*²).

U maakt als waterschap de regels voor beregening en ziet toe op de naleving ervan. U wilt beregening koppelen aan het verhogen van de grondwaterstand (10 cm in vijf jaar). U bouwt de 5% regeling om naar een noodmaatregel. Alleen deze aanpassingen leiden volgens ons niet tot de grondwaterbesparing die nodig is om het (grond)watersysteem te herstellen en verdroging tegen te gaan. Er is geen vermindering van de groei van beregening nodig maar een besparing. Hiervoor zijn snel nieuwe afspraken nodig rondom de hoeveelheid te onttrekken grondwater voor beregening. Naast uiteraard afspraken met andere nog onbekende onttrekkers of die onder bevoegd gezag van provincie vallen.

De hoeveelheid water die wordt benut voor beregening is de afgelopen jaren gestaag toegenomen. Dit vraagt mogelijk om een actualisatie van de (standaard) breedte van de beïnvloedings- en attentiezones, om negatieve effecten van de onttrekking door beregening op de natuur (N2000 en nnp's) te voorkomen. Hoe gaat u hiermee om? Het huidige beregeningsbeleid is (rond 2014) getoetst aan de Wnb. Gezien de toename in het beregeningsvolume, vragen wij ons af of deze beoordeling en het gebruikte 'worst case scenario' nog passend is. Tenslotte vragen wij ons af of voor alle relevante ontwaterende activiteiten rondom N2000-gebieden (onttrekkingen, drainage) de benodigde Wnb-vergunningen in het verleden zijn aangevraagd en getoetst. Hoe gaat u met deze aspecten om?

Daarnaast is het de vraag of het huidige beregeningsbeleid past in de KRW/VHR richtlijnen. Het vergunningsvrij verklaren van wateronttrekkingen is alleen toegestaan als op voorhand verslechtering (KRW) en/of nadelige gevolgen voor N2000-gebieden kunnen worden uitgesloten (*Bastmeijer et al, 2021*). Het is de vraag of hieraan nog voldaan wordt. De totale benutting door vergunningsvrije beregening is niet gemaximeerd en is de afgelopen jaren toegenomen. Bovendien wordt onvoldoende rekening gehouden met extreem droge jaren en cumulatie met andere onttrekkingen.

U geeft aan dat (pas) in 2050 het watersysteem klimaatbestendig is, conform het Deltaprogramma, met een goede (grond)watervoorraad (pagina 21). Deze termijn is moeilijk te verenigen met het EU-klimaatadaptatierecht en -beleid. Vanuit de KRW en VHR is verdere achteruitgang van de onbalans tussen de aanvulling en het gebruik van grondwater sinds 2009 verboden. Uiterlijk in 2027 moet een goede grondwatertoestand bereikt zijn³.

Programma Afvalwaterketen

Wij zijn blij dat u het effluent steeds meer ziet als waardevolle en herbruikbare grondstof en dit met pilots verder gaan ontwikkelen. Dat draagt bij aan grondwaterbesparing, die zo hard nodig is.

Wij ondersteunen uw oproep om het rijk te vragen om meer regie te nemen op de mestwetgeving. Alleen met maatregelen zoals DAW worden de waterkwaliteitsdoelen niet gehaald, zoals u terecht aangeeft. De provincie moet de noodzakelijke ambities en maatregelen goed verankeren in haar beleidskader Landbouw en Voedsel. Wij verzoeken u bij de provincie hiervoor aandacht te vragen (samen met de andere waterschappen).

² K. Bastmeijer-Tilburg University, M. van Rijswijk-Universiteit Utrecht, J. Verschuuren,-Tilburg University, 2021. *Verdroging in Brabant. Een Europeesrechtelijk perspectief, in prep.*

³ De KRW kent drie soorten doelstellingen: de goede kwantitatieve grondwatertoestand, de goede ecologische oppervlaktewatertoestand en de bescherming van terrestrische ecosystemen die van grondwater afhankelijk zijn.

Vanuit uw ambitie om meer water vast te houden en te infiltreren naar het grondwater, is het garanderen van een goede waterkwaliteit van dit te infiltreren water meer dan ooit van groot belang, ook in het licht van de drinkwatervoorziening. Graag horen we daarop uw visie en aanpak.

Door het wegvallen van kwelstromen wordt RWZI effluent in de zomer steeds meer een levensader voor beken. Voor het herstel en behoud van de ecologische kwaliteit van de beek is het van groot belang dat dit effluent van goede kwaliteit is. Wij zijn dan ook blij met uw ambitie om de effluentkwaliteit (waar de reductie opgave dicht bij de KRW norm ligt) gelijk te stellen aan de KRW normen voor het oppervlaktewater zodat het effluent de waterkwaliteit voor de bekende stoffen niet meer nadelig beïnvloedt. Wel vragen we u concreet te maken voor welke RWZI's of deel van het totale effluent dit van toepassing is.

Per RWZI kan het effluent indien schoon genoeg worden ingezet als voeding voor de beek, droogtebestrijding of voor gebruik in landbouw of industrie. Nog beter is het uiteraard als de beken weer gevoed gaan worden met kwel- en grondwater.